

Aşığın Yubileyi

Aşıq Hüseyn Saraclının xatirəsinə

İsmayıl Şıxlı

© İsmayıl Şıxlı. Ölüləri Qəbristanda Basdırın. Bakı, Gənclik 1992.

Kəndimizdə toy vardı. Məhəlləmizin qızlarından birini ərə verirdilər. Hamımız sevinirdik. Bilirdik ki, toy olan həyətdə gecə ləpalar yandırılacaq, yerə kilim-gəbə döşənəcək, bərli-bəzəkli qız gəlin cərgə ilə oturacaq, qara zurna zilə çəkəcək, mağara yığışanlar durub qoşa-qoşa oynayacaqlar. Düz işıqlaşana qədər dəfin gumbultusu kəndi başına götürəcək. Amma mən aşığa qulaq asmaq istəyirdim. Eşitmişdim ki, qonşuda iri bir otaq hazırlanıb. Toya əl-ayaq verib, ora-bura qaçısan qızların birinə qoşulub həmin yerə getdim. Evin içində qabaq-qabağa düzəldilmiş başa-başa taxtların üstünə döşəkcələr salınmış, divar boyu mütəkkə, yastıq düzülmüşdü. Axşam kişilər buraya gələcək, ayaqqabılarını soyunub mütəkkələrə dirsəklənəcək, kürəklərini yastığa söykəyib rahatlanacaq və səhərə qədər aşığa qulaq asacaqdılar. Aşıq sinəsində saz taxtların arasında gəzəcəkdi. Mən bunları görməmişdim. Görə də bilməzdim, çünki uşaqları aşıq məclisinə buraxmırdılar. Gözümü hərlədim. Tavanda şüşələri tər-təmiz silinmiş iki otuzluq çıraq asılmışdı. Su çilənmiş torpaq döşəmə tər-təmiz süpürülmüşdü. Qapının ağzında, evin girəcəyində, divar boyu yük yığılmışdı. İvçin-ivçin qatlanıb üst-üstə qayulmuş yorğan-döşək tavana dəyirdi.

Gözlədim. Qaranlıq qarışıb işıqlar yananda və kişilər bir-bir gəlib taxtın üstündə yerlərini rahatlayanda, gözdən oğurlanıb yükün dalına girdim. Lap qaranlıq küncə çəkilib büzüşdüm. Ürəyim az qalırdı pırıldayıb yerindən çıxsın. Qorxurdum ki, məni tapıb qovarlar...

Gözümü saz dınqılına açdım. Yuxumu dağıdaraq, yükün dalından boylandım. Kişilər taxtın üstündə, divar boyu oturmuşdular. Qabaqlarında balaca stəkanlarda çay vardı. Yun corabları naxışlı idi. Aşığın əynində qalife şalvar-köynək, belində sallamalı gümüş kəmə, ayağında xromdan uzunboğaz çəkmə vardı. Sinəsindəki sazın şırmayıları otuzluq çiraqların işığında par-par parlayırdı. Birdən yük uçdu. Yorğan-döşəklə bərabər mən də döşəməyə sərildim. Özüm də hiss etmədən yuxarı dırmaşmış, yükü yçurtmuşdum. Bildim ki, qəbahət işləmişəm. Heç olmasa qulağımdan dartacaqlar. Yorğan-döşəyin arasından çıxıb qarıya yönəldim. Qolumdan tutub ortaya çəkdilər. Kimsə mənə əl qaldırmaq istədi. Səs eşitdim.

—Dəymə, deyəsən müəllimin oğludur, a bala, yaxın gəl görüm.

Qorxa-qorxa yaxınlaşdım.

—Niyə yükün dalında gizlənmişdin?

Başımı qaldırmadım. Səsim titrədi.

—Aşığa qulaq asmaq istəyirdim.

—Axı, uşaqların hamısı mağardadı.

—Mən aşıq istəyirəm.

Cəsarətlənib üzünə baxdım. Onun gözləri gülürdü.

Sifətində mehribanlıq vardı.

—Yatmayacaqsan ki?

—Heç gözümü də qırpmayacam.

—Onda çıx yuxarı.

Bu, qonşumuz Molla Məcidlərin Rəhim idi. Yanında yer düzəltdi. Mən də kişilər kimi döşəkcənin üstünə uzanıb mütəkkəyə dirsəkləndim.

—Rəhim dayı, hansı dastanı danışacayıq?

—Hansını istəyirsən?

—Şah İsmayılı.

Kişi gülə-gülə üzümə baxdı. Sonra sazını kökləyən aşığı yaxına çağırırdı.

—Bu nişanlısı göyçək deyir ki, Şah İsmayılı başlayaq, aqlın nə kəsir?

—Lap yaxşı eləyir.—Əyilib üzümə baxdı,—ə, xalası göyçək başlayaq?

—Mənim xalam yoxdu.

Kişilər qəhqəhə çəkдилər. Gözləri yaşarıncaya qədər gülüşdülər. Sonra sazın səsi hər şeyi batırdı...

Aşıq ortada qırğı kimi hərlənirdi. Hadisələri danışır, sazın kökünü tez-tez dəyişir, gah zildən, gah da pəsdən oxuyurdu. Zilə çəkəndə otuzluq çırağın altında dayanırdı. Onun cəggiltisindən çırağın fitili titrəyir, işıq atılıb-düşürdü. Gözümü aşıqdan və otuzluq çıraqlardan çəkə bilmirdim. Birdən Rəhim əminin səsini eşitdim.

—Aşıq, keç Misriyə.

—Dalımca gələ biləcəksənmi?

—Qorxma, darda qoymaram.

Aşıq sazı aşağı pərdəsinə keçdi. Barmaqlar şütüdü və birdən elə zilə çəkdi ki, çırağın fitili cəggiltiyə uyğun titrədi və birdən öləziyib söndü.

—Sağ ol, aşıq!—deyə hamı bir ağızdan dilləndi.

Saz bizə yaxınlaşdı. Rəhim dayının qulağının dibində inildədi. Rəhim dayı astadan oxumağa başladı. Söz-sözə qarışdı, əhvalat-əhvalata. Aşıq deyəndə ki, “Gülzarın dalınca gedən Şah İsmayıl yeddi bələn aşdı, yeddi dərə keçdi və birdən gördü meytidlərdən hasar çəkilib, kəllələrdən qalaçalar tikilib, özlərin gözü başı kəsilmiş qoyun gözü tək soğulub işıldayırdı”, sözün düzü qorxdum, Rəhim əminin böyrünə qısıldım. Sonra Ərəbzəngi ilə vuruşdular. Şah İsmayıl Ərəbzənginin qız olduğunu bilib əl saxladı. Dostalşdılar. Birlikdə gedib Gülzarı gətirdilər.

Xoruzların ilk banına yaxın aşıq sazını yerə qoydu...

O gündən aşılıq eşqinə düşdüm. Dostum Yunusla birlikdə at tövləsinə getdik. Qayçı ilə atların quyruğundan xeyli tel kəsdik. Hərəməz bir taxta yonqarladıq. Telləri sim əvəzinə düzüb “saz” düzəlddik. Birimiz Şah İsmayıl olduq, birimiz Ərəbzəngi. Sonra da dodaqlarımızın arasına iynə yoyub, Aşıq Ələsgərinin “dodaqdəyməz”lərini oxuduq...

...Aşıq qarını açıb içəri girəndə bir anlığına bunlar yadıma düşdü.

Ayağa durdum. Qabağına getdim. İkiəlli görüşdük. Qolundan tutub içəri gətirdim. Qabaq-qabağa oturduq.

Bir xeyli nə o dindi, nə də mən. Gözaltı onu süzdüm. Qocalmışdı. Qəddi-qaməti şaxlığının saxlasa da, üzünü, boynunun dalını, gözlərinin yanını qırıq basmışdı. Amma bıqları qalın və cod idi. Deyəsən rəngləmişdi. Gözləri isə yenə əvvəlki kimi idi. Baxışlar alıcı quş baxışlarıydı.

—Nə yaxşı, buralara yolun düşüb, xeyirdimi?

—Xeyir olmayanda nə olacaq, a bala, toya çağırmışdılar. Yoxsa elə bilirsən, qocalmışam, daha məclis apara bilmərəm?

—Hələ sizə çatmağa çox var. Siz ustadlar çox cavanları yolda qoyarsınız.

—Və onunçünmü qədir-qiymətimizi bilirsiniz, ağrın alem, qocaları niyə yaddan çıxardırsınız?

Söz mənim tərs şapalaq kimi tutdu. Düz üç ay bundan qabaq aşiq mənim yanıma gəlmişdi. Söz arası demişdi ki, bu yaxınlarda yetmiş yaşım olacaq. İşarəni başa düşdüm. O gedəndən sonra “Aşıqlar Birliyinin” sədri ilə bahəm yuxarı məktub yazdıq, telefonla danışdıq. Hətta özümüz getdik, məsələni izah elədik. Amma heç kəsi başa sala bilmədik ki, haqqında danışdığımız adam böyük sənətkardır.

—Siz də nə yapışmısınız bu aşıqların quyruğundan. Onlar hamısı keçmiş mərhələdir.

—Bunu ancaq aşiq sənətini başa düşməyənlər deyə bilər!

—Təhqirə keçmə!

—Sözün düzü, bəyəm təhqirdir?

Çox gedib-gəlmişdik. Amma bir cavab ala bilməmişdik.

İndi mən bunları aşığa necə deyəydim?!

Səsimə mehribanlıq verdim.

—Siz yaddan heç vaxt çıxmazsınız.

O xeyli oturdu. Olub-keçənlərdən söhbət elədi. Sonra ayağa durdu.

—Di, salamat qal, ağrın alem, mən getdim. Yolçu yolda gərək.

Qapının ağzına qədər oturdum. Birdən dayandı, geri döndü.

—Gəl, bir səni öpüm, a bala, dünya ölüm-itim dünyasıdır, tanrının işini nə bilmək olar?!

Qucaqlaşdıq. Pilləkənə qədər apardım. Sonra sürücüyə dedim ki, aşığı haraya istəyir, ora apar.

Arxasınca baxdım. Pillələri ağır-ağır enirdi. Nəfəsi tənği yirdi. Otağa qayıdan kimi dəstəyi götürüb, nömrəni yığdım. Məndən qabaq özü sözə başladı.

—Yəqin yenə aşığın yubileyi məsələsidir. Narahat olma, razılıq almışıq. Sənədləri yuxarıki mərtəbəyə göndərmişik. Tezliklə qərar çıxar.

Heç nə demədim. Dəstəyi asdım...

Payız girmişdi. Çiskinli havalar başlamışdı. Bağların xəzan çağıydı. Plaşımın yaxasını qaldırıb idarəmizin qabağındakı bağda gəzinirdim. Ayağımın altında nəm xəzəl xışıldayırdı. Nədənsə bu gün yaman tutqun idim. İdarəyə getməzdən əvvəl bir az gəzinmək istəyirdim. İslanmasam, bəlkə, xeyli ləngiyəcəkdim.

İçəri girən kimi “od parçası” adlandırdığım katibə əvvəlcə bir stəkan çay gətirdi, sonra qovluğu stolun üstünə qoydu. Dinmədi. Başımı qaldırıb üzünə baxdım. Saçını həmişəki kimi səliqə ilə daramış, qulaqlarına, boynuna bir-birinə uyğun muncuq və sırğa taxmışdı. Enli kəməri kip bağladığından beli daha da incəlmişdi. İri sağanaqlı eynəyinin arxasından baxan gözünə gözüm sataşdı. Gördüm ki, bulud kimi doludur. Sakitcə geri döndü. Həmişə qəti, cəld addımlarıyla gedən qız bu dəfə astaca otaqdan çıxdı. Qovluğu açdım. Gözümə ilk dəyən rayon qəzetindəki nekroloq və kədərli teleqram oldu. Şəkilə baxdım. Səsi qulaqlarımda canlandı. “Gəl səni öpüm, ağrın alem, dünya ölüm-itim dünyasıdır”. Gözlərim dolu. Elə bu baxt hökumət telefonu zəng vurdu. Dəstəyi götürdüm.

—Bəli.

—Sənə nə olub, səsin niyə titrəyir?

—Sözünü de.

—Səni təbrik edirəm, yuxarıda baxıldı və aşığın yubileyini keçirmək haqqında layihə bəyənilmişdi. Gözün aydın!

—Sənin gözün aydın olsun.

—Mənim niyə?

—Ona görə ki, siz tərpənənə qədər, aşıq ömrünü sizə bağışladı. İndi onun kənddə son yubileyi keçirilir. Sabah yeddisidir.

Veb direktor: Betti Bleyer
Mətni yığdı: Nərgiz Abadi
Yoxladı və veb üçün hazırladı: Nəcəfova Aydan
Azeri.org-a qoyuldu: Oktyabr, 2004

